

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Daniely Zemanové, soudkyně zpravodajky Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatele **Stavebního bytového družstva Svatopluk**, se sídlem Velvarská 100, Horoměřice, zastoupeného prof. JUDr. Alešem Gerlochem, CSc., advokátem, se sídlem Botičská 1936/4, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2024 č. j. 26 Cdo 1106/2023-608 a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 26. října 2022 č. j. 21 Co 228/2022-566, za účasti **Nejvyššího soudu** a **Krajského soudu v Praze**, jako účastníků řízení, a **JUDr. Josefa Monsporta**, advokáta, se sídlem Londýnská 674/55, Praha 2, jako správce konkursní podstaty úpadce H-SYSTEM, a. s., zastoupeného Mgr. Janou Mrázovou, advokátkou, se sídlem Londýnská 674/55, Praha 2, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením ze dne 31. ledna 2024 č. j. 26 Cdo 1106/2023-608 Nejvyšší soud porušil stěžovatelovo právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.

Předchozí průběh řízení a vymezení věci

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu se stěžovatel domáhá vyslovení, že postupem

Nejvyššího soudu byla porušena jeho práva podle čl. 2 odst. 2, čl. 11, čl. 36 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 2 odst. 3 Ústavy.

2. Vedlejší účastník řízení se žalobou podanou k Okresnímu soudu Praha-západ (dále jen „okresní soud“) domáhal (po částečném zpětvzetí žaloby), aby stěžovatel zaplatil do konkursní podstaty úpadce částku 18 261 187 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení, které získal na jeho úkor tím, že v období od 5. 6. 2016 do 31. 12. 2018 (dále jen „žalované období“) užíval bez právního důvodu tam specifikované bytové domy (dále jen „bytové domy“), pozemky, na nichž jsou postaveny, a pozemky, které k domům přiléhají (dále jen „pozemky“).

3. Okresní soud rozsudkem ze dne 29. 3. 2022 č. j. 4 C 69/2019-527 vyhověl žalobě a uložil stěžovateli povinnost zaplatit do konkursní podstaty úpadce částku 18 261 187 Kč s úrokem z prodlení (výrok I), rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II, III a IV). Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek okresního soudu (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení účastníků (výrok II).

4. Dne 1. 2. 2023 podal stěžovatel dovolání k Nejvyššímu soudu spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti rozsudku, neboť neprodlené uhrazení částky přiznané vedlejšímu účastníkovi řízení by mělo pro stěžovatele závažné důsledky ohrožující jeho samotnou existenci. Právnímu zástupci stěžovatele byl doručen v souladu s praxí Nejvyššího soudu tzv. informační dopis ze dne 14. 4. 2023, ve kterém byl stěžovatel vyrozuměn, že dovolání bylo v souladu s rozvrhem práce Nejvyššího soudu a v něm obsaženými „Pravidly pro přidělování“ administrativně přiděleno senátu č. 28 ve složení JUDr. Jan Eliáš, Ph.D.; Mgr. Petr Kraus; Mgr. Zdeněk Sajdl (dále jen „senát 28 Cdo“).

5. Nejvyšší soud usnesením ze dne 3. 5. 2023 č. j. 28 Cdo 1106/2023-592 vyhověl návrhu stěžovatele na odklad vykonatelnosti rozsudku krajského soudu. Dne 31. 10. 2023 byl právnímu zástupci stěžovatele doručen další tzv. informační dopis z téhož dne, kterým byl stěžovatel vyrozuměn, že „... *po přidělení věci při následném šetření obsahu dovolání a soudního spisu se ukázalo, že těžiště dovolání (charakter hmotněprávní, popř. procesně-právní sporné právní otázky, kterou má dovolací soud řešit) souvisí s jinou než původně zvolenou agendovou specializací, a k projednání a rozhodnutí věci dříve určené soudní oddělení tím již není příslušné. V souladu s jednacím řádem Nejvyššího soudu a s platným rozvrhem práce proto došlo ke změně a Vaše věc byla přidělena soudnímu oddělení č. 26.*“

6. Stěžovatel se prostřednictvím právního zástupce obrátil na předsedu Nejvyššího soudu dopisem ze dne 16. 11. 2023, ve kterém vyjádřil pochybnost o tom, že ke změně soudního oddělení (senátu) Nejvyššího soudu došlo v souladu s rozvrhem práce, resp. s jednacím řádem Nejvyššího soudu. Dopisem ze dne 28. 11. 2023 č. j. S 384/2023 sdělil předseda Nejvyššího soudu stěžovateli, že ke změně příslušného senátu došlo v souladu s rozvrhem práce.

7. Přípisem ze dne 31. 1. 2024 bylo stěžovateli zasláno vyjádření vedlejšího účastníka řízení k podanému dovolání, doručeno bylo stejný den. Podáním doručeným Nejvyššímu soudu dne 2. 2. 2024 vznesl stěžovatel formální námitku nepřislušnosti 26. senátu Nejvyššího soudu. Dne 20. 2. 2024 bylo právnímu zástupci stěžovatele doručeno napadené usnesení Nejvyššího soudu datované dnem 31. 1. 2024 odmítající stěžovatelovo dovolání. Nejvyšší soud neshledal dovolání přípustným ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovoláním zpochybněnou otázku pasivní věcné legitimize dovolatele odvolací soud vyřešil v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

II. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti napadá postup Nejvyššího soudu při následném přidělení jeho věci jinému senátu k rozhodování, neboť je přesvědčen o tom, že postupem Nejvyššího soudu bylo porušeno jeho právo na zákonného soudce. Ke změně soudního senátu (oddělení) v jeho věci došlo na základě „*následného šetření obsahu dovolání*“ se závěrem, že „*dříve určené soudní oddělení tím již není příslušné*“ (viz informační dopis ze dne 31. 10. 2023). Podle stěžovatele z uvedeného přípisu plyne, že určení příslušného soudního oddělení, a tedy i výběr konkrétních osob soudců, je věcí posouzení, které je zjevně možné kdykoliv změnit. Prvotní přidělení věci soudnímu oddělení tak nemá žádnou relevanci, pokud původně určené soudní oddělení se později stalo již nepřislušným. Samotné sdělení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2023 neobsahovalo žádné věcné důvody pro takovou změnu.

9. Podle přesvědčení stěžovatele je nepřijatelné sestavit rozvrh práce tak, aby umožňoval následné přehodnocení příslušnosti konkrétního soudního senátu k rozhodování určité věci. Důvodem je hledisko transparentnosti a předvídatelnosti určování konkrétních osob soudců. Je-li možné následně měnit osoby soudců, kteří budou věc rozhodovat, je předvídatelnost určení osob soudců zcela vyloučena. Rozvrh práce musí také respektovat zákonná pravidla pro jeho sestavení. Podle § 42 odst. 1 písm. e) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), může být změna osoby soudce odůvodněna jen tím, že dříve určené soudci „*nemohou věc projednat a rozhodnout z důvodu své nepřítomnosti, z důvodu vyloučení, nebo z jiných důvodů stanovených zákonem*“, přičemž stěžovateli není známo žádné ustanovení zákona, které by umožňovalo pozdější přehodnocení podmínek pro výběr konkrétního soudního senátu za podmínek obdobných posuzované věci.

10. Stěžovatel připouští, že určení příslušného soudního oddělení Nejvyššího soudu při prvotním přidělení věci vyžaduje určitou deliberaci s ohledem na postavení dovolacího soudu a potřebu vnitřního rozdělení jednotlivých projednávaných věcí v závislosti na specializaci na jednotlivé agendy [srov. též § 42 odst. 1 písm. c) zákona o soudech a soudcích], avšak má za to, že tato deliberace může být jediné počáteční, nikoliv následná. Nejvyšší soud informoval stěžovatele o přidělení věci 28. senátu, který vzápětí rozhodl o odkladu vykonatelnosti napadeného rozsudku krajského soudu. Předseda Nejvyššího soudu ve svém sdělení ze dne 28. 11. 2023 k námitce stěžovatele uvedl, že „*na daném závěru potom nic nemění ani skutečnost, že v kauze sp. zn. 26 Cdo 1106/2023 bylo rozhodnuto o odkladu vykonatelnosti (srov. usnesení ze dne 3. 5. 2023, č. j. 28 Cdo 1106/2023-592), neboť uvedené rozhodnutí specializaci senátu nezakládá, a jeho hlavním účelem je zabránění vzniku škody při neprodleném výkonu napadeného rozhodnutí.*“ Ve světle argumentace předsedy Nejvyššího soudu to ovšem znamená, že o odkladu vykonatelnosti rozhodoval nepřislušný senát.

11. Stěžovatel dále namítá, že napadené usnesení je datováno dnem 31. 1. 2024, tedy nese stejné datum, kdy bylo právnímu zástupci stěžovatele zasláno vyjádření vedlejšího účastníka řízení k dovolání. Z toho je zřejmé, že vyjádření vedlejšího účastníka řízení bylo stěžovateli zasláno pouze *pro forma*, neboť o věci bylo zjevně již rozhodnuto. Tento postup považuje stěžovatel za porušení svého práva na spravedlivý proces, neboť nemohl na vyjádření vedlejšího účastníka řízení nijak reagovat.

III.

Vyjádření účastníků řízení, vedlejšího účastníka řízení a replika stěžovatele

12. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení a vedlejšímu účastníkovi řízení.

13. Nejvyšší soud ve svém vyjádření především odkázal na napadené usnesení, kterým nezasáhl do práv stěžovatele. Při změně soudního oddělení dovolací soud postupoval podle zásad přidělování věcí vyjádřených v rozvrhu práce Nejvyššího soudu účinném v době, kdy věc napadla, tj. ke dni 6. 4. 2023. Posuzovaná věc byla prostřednictvím dozorčí úřednice civilního kolegia s pomocí poradce předsedy soudu přidělena nejprve soudnímu oddělení č. 28. Předseda senátu daného soudního oddělení JUDr. Jan Eliáš, Ph.D., dospěl k závěru, že jde o dovolání v nájemním sporu, jež podle rozvrhu práce náleží do působnosti soudního oddělení č. 26. Dne 24. 10. 2023 proto předložil věc na základě pravidla uvedeného v čl. II. písm. b) rozvrhu práce řídící předsedkyni soudního oddělení č. 26, která s převedením věci vyslovila souhlas. Pro určení soudního oddělení byla v tomto případě rozhodující skutečnost, že vydání bezdůvodného obohacení, o něž šlo v daném sporu, se týkalo zejména užívání bytových domů stěžovatelem (jeho členy), které bylo založeno neúčinnou nájemní smlouvou (míněna neúčinnost ve smyslu § 15 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, v rozhodném znění). Bez ohledu na to, že předmětem řízení bylo vydání bezdůvodného obohacení, šlo tedy v tomto případě o dovolání v nájemním sporu, které podle rozvrhu práce náleží do působnosti soudního oddělení č. 26.

14. Krajský soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozsudku.

15. Vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření především tvrdil, že v rozsahu námitek týkajících se porušení práva na zákonného soudce, jde o návrh nepřípustný, neboť ze strany stěžovatele nebyly vyčerpány řádně opravné prostředky. Stěžovatel totiž ve své argumentaci v ústavní stížnosti netvrdí, že by využil žalobu pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. f) o. s. ř., přičemž ji lze podat i poté, co bylo rozhodnuto o dovolání (viz § 235 o. s. ř.).

16. V replice k uvedeným vyjádřením se stěžovatel vyjádřil pouze k procesnímu postupu Nejvyššího soudu, neboť ten byl těžištěm jeho ústavní stížnosti. Stěžovatel nezpochybňuje možnost změny senátu příslušného k rozhodování o podaném dovolání, pokud k takové změně dojde před tím, než dosud příslušný senát ve věci učiní určitý úkon, a pokud taková změna odpovídá rozvrhu práce. Stěžovatel však má za to, že změna příslušného senátu již není možná poté, kdy dosud příslušný senát ve věci jednal a rozhodoval. Stěžovatel konstatuje, že Nejvyšší soud nijak nereaguje na argumentaci závazností usnesení o odkladu vykonatelnosti napadeného rozsudku krajského soudu, v němž Nejvyšší soud dovodil přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v nichž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*); z dikce § 229 občanského soudního řádu plyne, že rozhodnutí dovolacího soudu žalobou pro

zmatečnost napadnout nelze, neboť žalobu pro zmatečnost lze podat pouze proti rozhodnutím prvostupňového nebo odvolacího soudu.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V. I. Obecná východiska

18. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformním výkladem či aplikací pramene práva.

19. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve své judikatuře dospěl k závěru, že příliš široká diskrece soudních funkcionářů při prvotním přidělování věcí i následném přerozdělování věcí je v rozporu s právem na nezávislý a nestranný soud chráněným čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 3. 5. 2007 ve věci *Bochan proti Ukrajině*, č. stížnosti 7577/02, body 71–74; rozsudek ESLP ze dne 3. 5. 2011 ve věci *Sutyagin proti Rusku*, č. stížnosti 30024/02, bod 190). Pro Českou republiku je vzhledem k podobnosti způsobu přidělování věcí obzvláště důležitý rozsudek ESLP ze dne 5. 10. 2010 ve věci *DMD GROUP, a. s., proti Slovensku*, č. stížnosti 19334/03, v jehož bodě 66 ESLP konstatoval, že „zásadní význam soudcovské nezávislosti a právní jistoty pro vládu práva vyžaduje jednoznačnost pravidel [pro prvotní přidělení i následné přerozdělení] používaných v každém jednotlivém případě a jasné záruky, které zajistí objektivitu a transparentnost a především vyloučí jakékoliv zdání svévole při rozdělování případů jednotlivým soudcům“.

20. Ústavní soud ve své ustálené rozhodovací činnosti vyložil, že zásada zákonného soudce představuje jednu ze základních záruk nezávislého a nestranného soudního rozhodování v právním státě a podmínku řádného výkonu té části veřejné moci, která byla soudům ústavně svěřena [náleze ze dne 12. 3. 2009 sp. zn. III. ÚS 529/08 (N 55/52 SbNU 549)]. Ústavní imperativ, dle něhož „nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci“, je ochranou především proti libovolnému či účelovému obsazení jednajícího soudu ad hoc. Právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny se nevyčerpává vymezením věcné, funkční a místní příslušnosti soudu podle příslušného procesního předpisu ani pouhým zákonným vymezením obsazení soudu podle zákona o soudech a soudcích, nýbrž dále vyžaduje, aby pravidla přidělování soudní agendy byla stanovena přímo v rozvrhu práce, a to předem, transparentně a obecnou formou, a aby obsahovala záruky proti případnému zneužití [viz v podrobnostech náleze ze dne 27. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1171/14 (N 47/76 SbNU 649)]. Ústavní soud ve své judikatuře zastává názor (viz citovaný náleze), že pro obecné soudy je rozvrh práce základním organizačním pravidlem jejich rozhodovací činnosti (jde o *lex specialis* ve vztahu k obecně stanoveným pravidlům příslušnosti soudu a soudce), přičemž i takový akt je zapotřebí správně a adekvátně interpretovat ve smyslu posuzované problematiky. Současně však Ústavní soud respektuje tu skutečnost, že v praxi správné přidělení věci podle rozvrhu práce soudu nemusí být vždy zcela jednoznačné, ale závisí na odpovídajícím použití a výkladu hmotného práva. Případné

pochybení při přidělení věci zákonnému soudci může dosáhnout ústavněprávní intenzity spočívající v porušení čl. 38 odst. 1 Listiny.

21. Součástí základního práva na zákonného soudce je i zásada přidělování soudní agendy a určení složení senátů na základě pravidel obsažených v rozvrhu práce soudů. Pokud příslušný senát stanovený rozvrhem práce soudu projedná a rozhodne věc v jiném než prvotně určeném složení, může se tak stát pouze způsobem předpokládaným rozvrhem práce, případně jeho výkladem provedeným v souladu se zákonem a ústavním pořádkem. Zastoupení soudců se stejně jako složení senátů musí řídit předem stanovenými pravidly určenými rozvrhem práce [nález ze dne 27. 5. 2004 sp. zn. IV. ÚS 307/03 (N 76/33 SbNU 243)]. Mezi požadavky, které vyplývají pro rozvrh práce, náleží předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu pro účastníky řízení [nález ze dne 27. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 93/99 (N 183/38 SbNU 463)].

22. Aplikaci čl. 38 odst. 1 Listiny na proces prvotního přidělování věcí je třeba dovodit systematickým a teleologickým výkladem daného ustanovení. Zapovězení odnětí věci soudci, jemuž již byla věc přidělena, lze dovodit z prostého jazykového výkladu ústavního textu, nehledě na požadavek § 42 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. Na právo na zákonného soudce nelze nahlížet jako na právo absolutní, neboť projednání a rozhodnutí věci přiděleným soudcem může bránit celá řada důvodů, ať už objektivních (např. úmrtí, zánik funkce, dlouhodobá pracovní neschopnost), nebo subjektivních (např. vztah k účastníkům řízení). V takových situacích musí zákaz odnětí věci zákonnému soudci ustoupit jiným principům řádného výkonu soudnictví. Jde však o výjimečný postup, k němuž lze přikročit pouze z omezených a ústavně legitimních důvodů. Skutečnost, že zákon (nebo dokonce pouze rozvrh práce) možnost odnětí v obecné rovině umožňuje, nezabavuje soudy daná ustanovení (zejména § 42 odst. 2 zákona o soudech a soudcích) vykládat a aplikovat restriktivně a ústavně konformně [nález ze dne 15. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 2769/15 (N 115/81 SbNU 795)], a zněním zákona tak nezaštiťovat výměny rozhodujících soudců s nedostatečným odůvodněním, neboť v takovém případě vzniká nebezpečí podezření z tzv. objektivní podjatosti [nález ze dne 31. 8. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3011/20 (N 153/107 SbNU 278), bod 37].

23. Pokud jde o transparentnost a předvídatelnost rozvrhu práce, nevyloučil Ústavní soud ve své dosavadní judikatuře, že určení příslušného soudního senátu, potažmo soudce, je možné též za použití kritéria charakteru posuzované sporné právní otázky. Opět je nutno připomenout, že účelem a smyslem ústavně zaručeného práva na zákonného soudce je bránit libovůli a účelové manipulaci při přidělování věcí jednotlivým soudcům. Při použití kritéria spočívajícího v posouzení hmotněprávní či procesněprávní kvalifikace sporné právní otázky může být v určité míře přítomna úvaha soudu, kterou je nutno učinit poté, co příslušná věc soudu napadne, a to zejména u věcí z právního pohledu složitějších. I rozvrh práce jako souhrn pravidel pro přidělování věcí nutně podléhá soudcovské interpretaci. Samotnou možnost této interpretace, tedy možnost spornou otázku právně kvalifikovat, je-li v rozvrhu práce možnost této interpretační úvahy předem připuštěna, nelze *a priori* považovat za rozpornou s požadavkem předvídatelnosti a transparentnosti rozvrhu práce. Jinak řečeno, kritérium sporné právní otázky, i když jde o kritérium nutně podléhající další interpretaci, nelze považovat za kritérium nejasné či neurčité, tedy nezpůsobilé transparentně stanovit příslušnost zákonného soudce [nález ze dne 21. 1. 2015 sp. zn. II. ÚS 1589/13 (N 9/76 SbNU 131), bod 36]. Je však nutno zdůraznit, že se jedná o kritérium, podle něhož je věc přidělována bezprostředně po jejím napadení soudu.

24. Připouští-li rozvrh práce Nejvyššího soudu určitou úvahu interpretující konkrétní ustanovení rozvrhu práce (výklad pojmu „hmotněprávní či procesněprávní kvalifikace sporné

právní otázky“), musí být při posuzování respektu ústavního práva na zákonného soudce z okolností konkrétního případu zřejmé, že při výkladu tohoto pojmu nejde o libovůli, ale jedná se o postup racionální, logický a zdůvodnitelný.

25. Odnětí již přidělené věci musí být podle Ústavního soudu vždy až poslední z možností a musí se tak stát na základě předem daných, známých a transparentních pravidel vylučujících libovůli [nález ze dne 31. 8. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3011/20 (N 153/107 SbNU 278), bod 39].

V. II. Aplikace obecných předpokladů na nyní posuzovanou věc

26. Vzhledem ke stěžovatelem uplatněné argumentaci se Ústavní soud nejdříve zabýval otázkou, zda o dovolání stěžovatele nerozhodoval senát Nejvyššího soudu, jehož složení neodpovídalo požadavkům plynoucím z práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Pokud by tomu tak bylo, věcný přezkum napadeného usnesení Nejvyššího soudu, jakož i rozhodnutí jemu předcházející, by postrádal smysl. Senát Nejvyššího soudu by totiž musel o dovolání nejprve opětovně rozhodnout ve správném složení.

27. Za použití výše obecných východisek Ústavní soud přezkoumal nejprve ústavní stížností napadený postup následného přidělení věci soudnímu oddělení č. 26, přičemž dospěl k závěru, že Nejvyšší soud při svém rozhodování nenaplnil požadované ústavněprávní požadavky na zachování práva stěžovatele na zákonného soudce.

28. Podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu účinného ke dni nápadu dovolání v projednávané věci, tj. ve znění od 1. 4. 2023 (dále jen „rozvrh práce“), části upravující občanskoprávní a obchodní kolegium, bodu II. písm. a): „*Věci přiděluje soudním oddělením předseda kolegia prostřednictvím dozorčí úřednice kolegia s pomocí poradce předsedy soudu podle jim stanovených agend (specializace); pro přidělení je určující charakter hmotněprávní, popř. procesněprávní sporné právní otázky, kterou má dovolací soud řešit, nebo která je za takovou v dovolání označena; jí může být podle okolností věci i otázka předběžná ...*“. Možnost zpochybnění takto provedeného přidělení upravuje ustanovení bodu II. písm. b), poslední odstavec, rozvrhu práce tak, že „... *má-li člen senátu za to, že věc náleží jinému soudnímu oddělení, než kterému byla přidělena, předloží věc k posouzení řídicímu předsedovi soudního oddělení, do něhož podle jeho názoru náleží.*“

29. V souladu s rozvrhem práce byla soudnímu oddělení č. 28 přidělena mj. agenda „... *rozhoduje o dovoláních ve věcech sporů z restitucí včetně sporů o neplatnost uzavřených dohod a ve věcech bezdůvodného obohacení, s výjimkou bezdůvodného obohacení vzniklého plněním na základě neplatné či zdánlivé smlouvy nebo v rámci zrušeného smluvního závazku (§ 2993 o. z.) a s výjimkou věcí, o nichž rozhoduje soudní oddělení 21 [viz soudní oddělení 21 oddíly A a B (věci podle zákona č. 26/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, včetně náhrady škody v něm obsažené)] ...*“.

30. Z rozvrhu práce tedy plyne, že dovolání ve věcech bezdůvodného obohacení jsou přidělena senátu 28 Cdo, pokud nenastane některá z výjimek v rozvrhu práce uvedená [např. v případě, že jde o bezdůvodné obohacení vzniklé plněním na základě neplatné či zdánlivé smlouvy nebo v rámci zrušeného smluvního závazku (§ 2993 občanského zákoníku), nebo v případě, že jde o agendu spadající do působnosti senátu 21 Cdo].

31. Dovolání stěžovatele, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti rozsudku krajského soudu, podané dne 1. 2. 2023, bylo v souladu s platným rozvrhem práce administrativně

přiděleno soudnímu oddělení č. 28, o čemž byl stěžovatel informován dopisem ze dne 14. 4. 2023. Senát 28 Cdo rozhodl dne 3. 5. 2023 usnesením č. j. 28 Cdo 1106/2023-592 (dále jen „usnesení“) o odkladu vykonatelnosti rozsudku krajského soudu do právní moci rozhodnutí o dovolání stěžovatele.

32. Při rozhodování o odkladu vykonatelnosti napadeného rozhodnutí podle § 243 písm. a) o. s. ř. dovolací soud posuzuje splnění následujících podmínek: 1) dovolání nemá vady, které by bránily v pokračování v dovolacím řízení, a je včasné a přípustné (subjektivně i objektivně), 2) podle dovoláním napadeného (výroku) rozhodnutí lze nařídit výkon rozhodnutí nebo zahájit (případně nařídit) exekuci, 3) neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí (dovoláním napadeného /výroku/ rozhodnutí) by dovolateli hrozila závažná újma na jeho právech, 4) podle obsahu spisu je možné, že dovolání bude úspěšné, 5) odklad se nedotkne právních poměrů jiné osoby než účastníka řízení (nedotkne se právních poměrů tzv. třetí osoby) (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017 sp. zn. 29 Cdo 78/2016). Z odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1106/2023-592 je zřejmé, že judikatorně stanovené podmínky pro posouzení návrhu o odkladu vykonatelnosti stěžovatele rozhodující senát 28 Cdo dostatečně zohlednil (viz bod 6. usnesení). V bodě 6. usnesení mj. Nejvyšší soud uvádí: „*Na základě obsahu spisu a předložených právních otázek přitom nelze vyloučit úspěch dovolání.*“

33. Z odůvodnění usnesení vyplývá, že, byť rozhodnutím o odkladu vykonatelnosti podle § 243 písm. a) o. s. ř. dovolací soud nepředjímá budoucí rozhodnutí o dovolání samotném, Nejvyšší soud při posuzování žádosti stěžovatele o odkladu vykonatelnosti rozsudku krajského soudu byl (i z podstaty věci musel být) již při rozhodování o odkladu vykonatelnosti seznámen s obsahem spisu, stejně jako s předloženými právními otázkami položenými stěžovatelem v dovolání.

34. Ze spisu Nejvyššího soudu, který si Ústavní soud vyžádal, je zřejmé, že až dne 24. 10. 2023, tj. již (několik měsíců) po vydání rozhodnutí o odkladu vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, předložil řídicí předseda soudního oddělení č. 28 spis 28 Cdo 1106/2023 řídicí předsedkyni soudního oddělení č. 26 k posouzení, zda věc patří do specializace oddělení č. 26 s odůvodněním: „... *Vám přidělená kauza vedená pod sp. zn. 26 Cdo 2928/2023 obsahuje dovolání vysoce podobné mimořádnému opravnému prostředku podanému v předkládané věci [dovolatel ve Vaší kauze přímo uvádí, že, ... si touto cestou dovoluje poukázat na skutečnosti, že před Nejvyšším soudem je v tuto chvíli vedeno i další řízení pod sp. zn. 28 Cdo 1106/2023 ... týkající se de facto totožných právních otázek, zejména pak otázky pasivní legitimace Žalovaného v obou řízeních]. Domnívám se tedy, že v dovolání předestřené otázky by měl vyřizovat senát 26 Cdo.*“ Řídicí předsedkyně soudního oddělení č. 26 dne 26. 10. 2023 se zapsáním do soudního oddělení č. 26 souhlasila a téhož dne byl spis převeden.

35. Stěžovatel byl o změně příslušnosti rozhodujícího senátu informován dne 31. 10. 2023 informačním dopisem s odůvodněním, že „*těžiště dovolání (charakter hmotněprávní, popř. procesněprávní sporné právní otázky, kterou má dovolací soud řešit) souvisí s jinou než původně zvolenou agendovou specializací, a k projednání a rozhodnutí věci dříve určené soudní oddělení tím již není příslušné ...*“.

36. Na přípis stěžovatele ze dne 16. 11. 2023, ve kterém stěžovatel zpochybňoval změnu senátu Nejvyššího soudu, odpověděl dopisem ze dne 28. 11. 2023 předseda Nejvyššího soudu, ve kterém uvádí, že po přešetření přidělení okolností změny rozhodujícího senátu dospěl k závěru, že ke změně došlo v souladu s bodem II. písm. b) rozvrhu práce. Citace z odůvodnění

dopisu: „ ... Po bližším prozkoumání věci sp. zn. 28 Cdo 1106/2023 bylo předsedou původního senátu JUDr. Janem Eliášem, Ph.D., shledáno, že daná kauza je podle položených dovolacích otázek a povahy sporu na první pohled hraniční mezi soudním oddělením č. 28 a č. 26. Přestože předmětné dovolání primárně míří na pasivní legitimaci žalovaného k vydání bezdůvodného obohacení, jde o užívání blíže specifikovaných bytových jednotek a ostatních pozemků (žalovaným je stavební bytové družstvo), přičemž specializace soudního oddělení 26 Cdo, jak je specifikována v rozvrhu práce Nejvyššího soudu nejlépe odpovídá k řešení v dovolání předestřeným otázkám. “

37. Jak Ústavní soud již dříve uvedl, k „mylným zápisům“ v obecné justici dochází a rozvrhy práce na tyto situace musí pamatovat (srov. usnesení ze dne 16. 5. 2017 sp. zn. IV. ÚS 711/17). Je na posouzení dovolacího soudu, zda jde o otázky spadající do působnosti senátu 28 Cdo, případně v případě v rozvrhu práce uvedených výjimek, do jiného senátu. Ústavní soud nijak nerozporuje, že v případě tzv. „mylného zápisu“, je možné po prvotním zápisu omyl napravit. Nicméně, v nyní posuzované věci byly v dovolání položeny právní otázky týkající se bezdůvodného obohacení, tedy otázky, které v souladu s rozvrhem práce mohly spadat do působnosti senátu 28 Cdo. Nelze tedy bez dalšího konstatovat, že došlo k mylnému zápisu a věc nemohla být podle kvalifikace právní otázky nikdy přidělena podle rozvrhu práce senátu č. 28 Cdo.

38. Předseda Nejvyššího soudu v kontextu požadavků na zachování zákonného soudce zároveň nevysvětlil, proč byla věc přidělena jinému senátu až po vydání usnesení, tedy sice po předběžném, avšak již věcném posouzení pro potřeby rozhodování o odkladu vykonatelnosti. Z výše uvedeného postupu Nejvyššího soudu v posuzované věci je zřejmé, že po prvotním přidělení věci soudnímu oddělení č. 28 se senát musel při posuzování (ne)vyhovění žádosti stěžovatele o odkladu vykonatelnosti rozsudku krajského soudu seznámit s obsahem dovolání stěžovatele stejně jako s obsahem spisu v dané věci. Pokud by senát 28 Cdo z povahy položených dovolacích otázek a povahy sporu získal pochybnosti o své příslušnosti k řešení dovolání stěžovatele, bylo jeho povinností postupovat podle části II. písm. b) rozvrhu práce, což však neudělal. Po prostudování spisu a obsahu dovolacích otázek senát 28 Cdo vydal usnesení o odkladu vykonatelnosti rozsudku krajského soudu, čímž vyhodnotil, že je k rozhodování o dovolání stěžovatele příslušný.

39. Přestože rozvrh práce Nejvyššího soudu neomezuje v části II. písm. b) předsedu senátu v rozhodnutí, že věc náleží jinému soudnímu oddělení žádnou konkrétní lhůtou, z obecných zásad pro přidělení věci zákonnému soudci plyne [náleze ze dne 1. 11. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2053/12 (N 183/67 SbNU 219)], že tento postup je možno využít na samém počátku řízení, v rámci vyjasňování kritéria sporné právní otázky při přidělování, nikoliv v průběhu řízení, a zejména ne poté, kdy soud již ve věci vydal rozhodnutí, při kterém se se spornou právní otázkou musel seznámit [náleze ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. I. ÚS 3693/19 (N 94/100 SbNU 124)].

40. Z následného odůvodnění předložení věci ze dne 24. 10. 2023 (tedy více než 5 měsíců po vydání usnesení) vyplývá, že předseda senátu 28 Cdo, který rozhodoval o odkladu vykonatelnosti, shledává důvodem pro následné přidělení věci soudnímu oddělení č. 26 existenci jiné věci stěžovatele obsahující stejné právní otázky přiřazené soudnímu oddělení č. 26. Důvod pro přeložení věci k soudnímu oddělení č. 26 tedy podle předsedy senátu 28 Cdo netkvěl v tom, že by jeho senát nemohl věc rozhodovat s ohledem na systém a parametry přidělování spisů podle rozvrhu práce. Zároveň ze spisu ani z uvedené časové nenávaznosti vydaného usnesení a předložení věci k přidělení soudnímu oddělení č. 26 nevyplývá,

že usnesení, jímž senát 28 Cdo odkládal vykonatelnost rozsudku krajského soudu do právní moci rozhodnutí o dovolání stěžovatele, bylo možno hodnotit jako úkon, který nesnese odkladu, a který proto nelze přenechat k rozhodnutí až „správnému“ soudnímu oddělení č. 26.

41. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud konstatuje, že k přidělení posuzované věci soudnímu oddělení č. 26 došlo v rozporu se zásadou zákonného soudce i s rozvrhem práce Nejvyššího soudu, který musí být vykládán ústavně konformním způsobem.

42. Stěžovateli lze přisvědčit, že shodná datace usnesení o odmítnutí dovolání a zaslání vyjádření vedlejšího účastníka řízení k vyjádření (tj. 31. 1. 2024) může evokovat závěr, že Nejvyšší soud neočekával žádnou repliku stěžovatele na vyjádření vedlejšího účastníka řízení. Přestože Ústavní soud v judikatuře konstatuje, že povinnost soudů doručovat vyjádření ostatním účastníkům řízení není absolutní, a soud má jistou, byť omezenou, míru uvážení, zda je hospodárné zaslat doručené vyjádření na vědomí a k případné replice (viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 3491/17, rozsudek ESLP ze dne 2. 2. 2023 ve věci *Janáček proti České republice*, č. stížnosti 9634/17, bod 53), o tuto procesní situaci se v posuzované věci nejedná. Je zřejmé, že Nejvyšší soud svým postupem neposkytl stěžovateli procesní prostor pro reakci na vyjádření vedlejšího účastníka řízení, čímž mohlo dojít k pochybení na jeho straně. Nicméně, s ohledem na kasaci stížností napadeného rozhodnutí z výše uvedených důvodů, bude mít stěžovatel možnost reagovat na vyjádření vedlejšího účastníka řízení.

VI. Závěr

43. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal, že Nejvyšší soud následným přerozdělením věci původně přidělené soudnímu oddělení č. 28 nově soudnímu oddělení č. 26 porušil stěžovatelovo právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Vzhledem k podstatě tohoto pochybení se Ústavní soud nemůže vyjádřit k ostatním námitkám, které budou předmětem znovuotevřeného dovolacího řízení, neboť by tím zasahoval do nezávislého soudního rozhodování o věci samé, což s ohledem na jím respektovaný požadavek minimalizace zásahu není zásadně přípustné. Ústavní soud tímto nálezem nepředjímá výsledek rozhodnutí o dovolání stěžovatele. Nejvyšší soud je povinen rozhodnout v soudním oddělení a senátu původně určeném rozvrhem práce.

44. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu zrušil, aniž se zabýval věcným přezkumem napadených rozhodnutí nižších soudů. Případný ústavněprávní přezkum rozhodnutí civilních soudů je možný až poté, co se jimi bude řádně zabývat Nejvyšší soud; dřívější ústavní přezkum by byl předčasný. Proto byla ústavní stížnost v rozsahu, v němž směřovala proti rozsudku krajského soudu, posouzena jako nepřípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a byla odmítnuta v souladu s § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. ledna 2025

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu